

تحلیل سیاسی هفته (۱۸)
ارزیابی و تحلیل اجلاس گروه هشت در فرانسه

اجلاس هشت کشور صنعتی جهان در حالی در شهر دوویل فرانسه به کار خود پایان داد که تحولات سیاسی منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا به عنوان مهمترین موضوع بین‌المللی بر این اجلاس سایه افکنده بود. با توجه به اهمیت منطقه خاورمیانه برای قدرت‌های بزرگ از قبل نیز قابل پیش‌بینی بود که علیرغم مطرح بودن موضوعات و مباحث مهمی چون بحران هسته‌ای ژاپن، مشکلات اقتصادی جهانی و... موضوع خیزش‌های مردمی در خاورمیانه و شمال آفریقا که از سوی کشورهای غربی عنوان «بهار عربی» را به خود گرفته است، به‌طور خاص و ویژه مورد توجه و تمرکز رهبران هشت کشور قدرتمند جهان قرار گیرد. سطح و دامنه این توجه، البته بسته به منافع قدرت‌های بزرگ نسبت به تحولات منطقه متفاوت بود به‌گونه‌ای که در مورد برخی کشورها نظیر لیبی و سوریه با صریح‌ترین عبارات همراه بود در حالی که در مورد انقلاب مردم بحرین و اقدام عربستان در اعزام نیرو برای سرکوب این انقلاب با سیاست سکوت درآمیخت. در عین حال در جریان این اجلاس علاوه بر موضوع انقلاب‌های خاورمیانه، موضوعات دیگری نظیر اینترنت، بحران هسته‌ای ژاپن و اقتصاد جهانی نیز مورد توجه قرار گرفت. عمده این مباحث در قالب دو بیانیه مختلف مطرح گردید.

مروری بر بیانیه گروه هشت در مورد انقلاب‌های خاورمیانه

«بیانیه گروه هشت در مورد بهار عربی» برخی ملاحظات را در خصوص انقلاب‌های خاورمیانه به شرح ذیل مطرح می‌کند:

۱. تغییرات جاری در خاورمیانه و شمال آفریقا تغییراتی تاریخی هستند و از پتانسیل ایجاد تغییر شبیه آنچه پس از سقوط دیوار برلین در اروپای مرکزی و شرقی رخ داد برخوردارند.
۲. اعضای گروه هشت قویاً از آمال بهار عربی و نیز مردم ایران حمایت می‌کنند. ما (اعضا) صدای شهروندان این کشورها را شنیده‌ایم و از تصمیم آنها برای برابری حمایت کرده و در کنار تقاضای مشروع آنها برای ایجاد جامعه دموکراتیک و باز و مدرنیزاسیون اقتصادی حمایت می‌کنیم.
۳. گروه هشت ابتکار «مشارکت دوویل» را براساس ارزش‌های مشترک برای آینده با مردم منطقه راه‌اندازی می‌کند. گروه هشت آماده توسعه این مشارکت جهانی بلندمدت به تمام کشورهای منطقه است که در گذار به سوی جوامع آزاد و دموکراتیک بسر می‌برند.
۴. این مشارکت مبتنی بر دو محور است:
 - فرآیند سیاسی برای حمایت از گذار دموکراتیک و ترویج اصلاحات حکومتی، به‌ویژه مبارزه با فساد و تقویت نهادهای مورد نیاز برای ایجاد شفافیت و حکومت پاسخگو،
 - یک چارچوب اقتصادی برای رشد پایدار و جامع.
۵. گروه هشت همچنین از نهادهای بین‌المللی مرتبط و آژانس‌های سازمان ملل، بخش خصوصی و جامعه مدنی برای همکاری با این گروه در مورد این ابتکار دعوت به عمل می‌آورد.

بیانیه تعهد مجدد به آزادی و دموکراسی

همچنین در بیانیه گروه هشت با عنوان «تعهد مجدد به آزادی و دموکراسی» محورهای مختلفی مورد توجه سران این گروه قرار گرفت. مهمترین محور این بیانیه نیز به تحولات خاورمیانه مربوط است که ذیل عنوان «صلح و امنیت» مطرح شده است. رؤس ملاحظاتی که در این بیانیه مورد اشاره قرار گرفته است عبارتند از:

همبستگی با ژاپن

در این بخش اعضای گروه هشت اطمینان خود را از توان احیای اقتصاد ژاپن ابراز داشته و بر آمادگی خود برای ادامه کمک به ژاپن و همکاری با این کشور تأکید کردند.

اینترنت

کشورهای گروه هشت در بیانیه خود بر تعهد به ترویج استفاده از اینترنت به عنوان ابزار پیشبرد حقوق بشر و مشارکت دموکراتیک در سراسر جهان تأکید کردند. محافظت مؤثر از اطلاعات شخصی در اینترنت برای کسب اعتماد کاربران اهمیت اساسی دارد. گروه هشت از توسعه رهیافت‌های مشترک با در نظر گرفتن چارچوب‌های قانونی ملی در مورد حقوق اساسی حمایت می‌کند.

امنیت شبکه‌ها و سرویس‌های اینترنت موضوعی است که هماهنگی میان دولت‌ها، سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، بخش خصوصی، جامعه مدنی و فعالیت خود گروه هشت در گروه رم - لیون را برای جلوگیری، بازداشتن و مجازات استفاده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات جهت اهداف تروریستی و جنایی طلب می‌کند.

اقتصاد جهانی

محور دیگری که در بیانیه مورد توجه قرار گرفته به مسائل اقتصاد جهانی مربوط است، در این بیانیه تأکید شده است که روند ترمیم اقتصاد جهان در حال تقویت است، با این حال مخاطرات رکود و عدم توازن داخلی و خارجی هنوز یک منبع نگرانی است. افزایش شدید قیمت کالاها و نوسانات مفرط آن یک روند مهم مغایر با این ترمیم است، در این راستا اعضای گروه هشت توافق کردند که بر اقدامات ضروری جهت افزایش ثبات مالیه عمومی، تقویت روند ترمیم و افزایش اشتغال، کاهش ریسک و تأمین رشد قوی، پایدار و متوازن از جمله از طریق انجام اصلاحات ساختاری متمرکز شوند.

امنیت هسته‌ای

در موضوع امنیت هسته‌ای اعضای گروه هشت تأکید کرده‌اند که وقایع ژاپن نیاز مستمر به ارزیابی مجدد از ایمنی هسته‌ای را تأیید می‌کند و گروه هشت اهمیت درس گرفتن از حادثه فوکوشیما و وقایع بعد از آن را به رسمیت می‌شناسد.

صلح و امنیت

اعضای گروه هشت در بخشی از بیانیه خود با عنوان صلح و امنیت، ضمن تکرار ادعاها در مورد وضعیت حقوق بشر در ایران و نیز فعالیت‌های هسته‌ای کشورمان از ایران خواسته‌اند تا به قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل پایبند باشد.

در این بخش همچنین توقف فوری استفاده از زور بر ضد غیرنظامیان توسط نیروهای رژیم لیبی مورد تأکید قرار گرفته و بر ضرورت پاسخگو بودن تمام کسانی که مسئول حملات به غیرنظامیان در لیبی هستند تأکید شده است. گروه هشت از فعال شدن دیوان کیفری بین‌المللی در رسیدگی به جرائم در لیبی استقبال کرده و صراحتاً ابراز داشته

است که حکومت لیبی مشروعیت خود را از دست داده و معمر قذافی هیچ آینده‌ای در ایجاد یک لیبی آزاد و دموکراتیک ندارد و اینکه او باید برود.

کشورهای گروه هشت همچنین اعلام کرده‌اند که از حاکمیت، استقلال و تمامیت ارضی و اتحاد لیبی حمایت می‌کنند. آنها از نقش محوری آقای الخطیب نماینده دبیرکل سازمان ملل در لیبی جهت تسهیل یک راه حل جامع و پایدار مبتنی بر درخواست‌های مشروع مردم لیبی و با مورد نظر قرار دادن نقش سازمان‌های منطقه‌ای، اتحادیه عرب و اتحادیه آفریقا حمایت کرده‌اند. اعضای گروه هشت همچنین از «نقشه راه لیبی» که از سوی شورای ملی موقت ارائه شده است به عنوان کمکی مهم به فرآیند گذار استقبال کرده‌اند.

در این بخش از بیانیه همچنین از مرگ چندین معترض در سوریه و نقض مکرر و جدی حقوق بشر در این کشور ابراز انزجار شده است. گروه هشت از رهبران سوریه خواسته است که فوراً استفاده از زور و ارباب بر ضد مردم خود را متوقف ساخته و به تقاضاهای مشروع در زمینه آزادی بیان و حقوق و آمال جهانی پاسخ دهد. این گروه همچنین خواستار آزادی زندانیان سیاسی در سوریه شده و تأکید کرده که تنها گفتگو و اصلاحات اساسی به دموکراسی و امنیت و سعادت بلندمدت در سوریه منجر خواهد شد. در این بیانیه همچنین مقامات سوری تهدید شده‌اند که اگر به این درخواست اعتنا نکنند گروه هشت اقدامات بیشتری را بر ضد سوریه مورد توجه قرار خواهد داد.

در این بیانیه همچنین با ابراز نگرانی عمیق از عدم همکاری سوریه با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی از این کشور خواسته شده است تا تعهدات خود را اجرا کند و به‌طور کامل با این آژانس همکاری کرده و به درخواست‌های دبیرکل آژانس برای امکان دسترسی و نیز ارائه اطلاعات در راستای شفاف کردن تمام مسائل مهم خود پاسخ دهد.

اعضای گروه هشت همچنین در این بخش از بیانیه، بحران فلسطین را مورد اشاره قرار داده و ضمن اعلام حمایت از سخنرانی ۱۹ می اوباما در مورد این بحران، به حق فلسطینی‌ها برای برخورداری از یک دولت دارای حاکمیت اشاره کرده و در عین حال ضرورت تأمین امنیت اسرائیل را نیز مورد تأکید قرار داده‌اند.

تحلیل و ارزیابی

همچنان‌که اشاره شد تحولات خاورمیانه مهمترین موضوع اجلاس گروه هشت بود. درخصوص رویکرد و سیاست گروه هشت نسبت به این تحولات برخی نکات و ملاحظات مهم به شرح ذیل قابل توجه است:

- رویکرد دوگانه قدرت‌های بزرگ در قبال تحولات و فرآیندهای سیاسی خاورمیانه بار دیگر در اجلاس گروه هشت تداوم پیدا کرد به نحوی که علیرغم وسعت اعتراضات مردمی در بحرین بر ضد نظام دیکتاتوری این کشور و شدت سرکوب غیرنظامیان از سوی نیروهای آل خلیفه و به‌ویژه نیروهای سعودی کوچک‌ترین اشاره‌ای به آنها در بیانیه اجلاس گروه هشت نشد و این درحالی بود که متن بیانیه در مورد نظام سیاسی سوریه بسیار شدیدالحن و حتی تهدیدآمیز بود. این مسئله اصالت و اعتبار ادعاهای موجود در بیانیه مبنی بر حمایت گروه هشت از حرکت‌های دموکراتیک و آزادیخواهانه را زیر سؤال برد.

- درحالی که در جریان برگزاری اجلاس، وعده‌های مختلفی در مورد اعطای کمک‌های مالی قابل توجه به کشورهای چون مصر و تونس داده شد، اما در بیانیه پایانی هیچ اشاره‌ای به میزان این کمک‌ها نشد تا عملی شدن آن مورد تردید قرار گیرد. ضمن آنکه سابقه عملی نشدن این وعده‌ها در گذشته از یک طرف و نیز محدودیت‌های ناشی از درگیر بودن کشورهای گروه هشت با بحران اقتصادی از طرف دیگر تردیدها در مورد تحقق کمک‌های مالی به

کشورهایی چون تونس و مصر را افزایش داده است. با این حال وعده و وعیدها در این زمینه جزئی از تلاش‌ها برای مصادره انقلاب‌های مردمی در خاورمیانه قلمداد می‌شود.

- همراهی روسیه با دیگر کشورهای عضو گروه هشت به‌ویژه در قضیه لیبی که از سوی برخی کارشناسان به‌عنوان یک دستاورد مهم برای اجلاس ذکر می‌شود، امری از قبل قابل پیش‌بینی بود. روسیه معمولاً در نشست‌های گروه هشت در خصوص موضوعات و مسائلی که در زمره منافع فوری و حیاتی آن قرار نمی‌گیرد میزانی از همراهی با اعضای غربی گروه را از خود نشان می‌دهد، با این حال روسیه در خارج از گروه هشت سابقه طولانی در اتخاذ مواضعی دارد که با مواضع و منافع غربی‌ها هماهنگ نیست. کما اینکه در قضیه لیبی علیرغم عدم توی قطعنامه شورای امنیت بر ضد رژیم قذافی از سوی روسیه، مخالفت‌های بعدی این کشور با عملیات نظامی غربی‌ها، شکاف‌های موجود میان دو طرف در خصوص لیبی را نمایش گذاشت. در مورد سوریه نیز آنچه که در بیانیه گروه هشت مورد اشاره قرار گرفت مانع از تداوم حمایت روسیه از حکومت بشار اسد و مخالفت با دخالت غربی‌ها با آن نخواهد بود. در نتیجه همراهی مسکو در جریان اجلاس گروه هشت با مواضع غربی‌ها تضمینی برای عدم بروز چالش در روابط دو طرف در آینده بر سر موضوعات مختلف به‌ویژه تحولات خاورمیانه نخواهد بود.

- اتخاذ مواضع یکسان در خصوص مسائل خاورمیانه برای قدرت‌های جهانی صرفاً در چارچوب ترتیباتی چون گروه هشت که باشگاه سیاسی این قدرت‌هاست امکانپذیر است، اما با گسترش چتر رژیم‌ها و سازمان‌های بین‌المللی به نحوی که بازیگران بیشتری را تحت پوشش قرار دهد (نظیر گروه بیست) زمینه برای اتخاذ مواضعی هماهنگ و یکپارچه به‌طور چشمگیری کاهش خواهد یافت. کشورهای غربی اجلاس‌های گروه هشت را بهترین بستر برای ارائه و ایجاد یک هویت مشترک و مواضع یکپارچه در قبال موضوعات مهم جهانی در نظر می‌گیرند.

- اشارات بیانیه گروه هشت در مورد حق فلسطینی‌ها برای داشتن یک دولت برخوردار از حاکمیت و نیز حمایت از اظهارات اوباما در مورد بحران فلسطین بیش از هر چیز ناشی از الزاماتی است که تحولات مردمی اخیر در خاورمیانه و بیداری مردم این منطقه بر قدرت‌های غربی تحمیل کرده است. واقف شدن غربی‌ها به پایان دوران حمایت محض و بدون چون چرا از رژیم صهیونیستی از جمله مهمترین این الزامات است.